

درسنامه و نکات مهم درس ۷

کانال تخصصی تاریخ من
@tarikheman3
کد : ۹۱۳/۷

تاریخ معاصر

پایه : یازدهم باستان‌های علوم انسانی

سال تحصیلی
۱۳۹۹-۱۴۰۰

تهیه کننده : غلامعلی ابراهیمی - زاهدان / کانال تخصصی "تاریخ من"

درس هفتم کودتای ۱۲۹۹ هجری شمسی

اهداف کلی درس

در این درس با زمینه های کودتای ۱۲۹۹ش آشنا خواهید شد. اهداف و سیاست های دولت انگلستان پس از شکست قرارداد ۱۹۱۹ میلادی مورد بررسی قرار خواهد گرفت. عاملان اصلی کودتای ۱۲۹۹ش و در پایان هم مشکلات و سقوط کابینه سیاه (کابینه ی سید ضیاءالدین طباطبایی) مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

اهمیت ایران برای انگلستان:

انقلاب سوسیالیستی روسیه در سال ۱۹۱۷م (۱۲۹۶ش) باعث شد که حکومت تزارها در این کشور پایان یابد. روس ها به علت مشکلات داخلی خود، نیروهای خود را از شمال ایران بیرون بردند. این حوادث زمینه را برای سلطه ی دولت انگلستان در ایران فراهم کرد.

با توجه به تحولات سیاسی جهان پس از جنگ جهانی اول سیاست خارجی انگلیس تغییر کرد. تسلط بر منطقه ی خاورمیانه و منابع نفت آن که اهمیت آن در جنگ جهانی اول مشخص شده بود و ایجاد کمربند آهنین در برابر نفوذ شوروی از جمله سیاست های جدید انگلیس در خاورمیانه بود.

تا پیش از خارج شدن نیروهای روسی از ایران ، سیاست دولت انگلستان ، بر پایه ی جلوگیری از ایجاد حکومت مرکزی قدرتمند در ایران بود. اما پس از وقوع این تحولات سیاست انگلستان، به سوی ایجاد حکومت مرکزی مقتدر در ایران متمایل بود.

اهداف انگلیس از ایجاد حکومت مرکزی قدرتمند:

(۱) تثبیت منافع دائمی خود در ایران (۲) کنترل منطقه ی حساس خاورمیانه (۳) سرکوب نهضت های ضد استعماری

پس از جنگ جهانی اول در واکنش به نفوذ بیگانه و فساد حاکم بر کشور جنبش ضد استعماری شکل گرفت از جمله :

به رهبری میرزا کوچک خان در تبریز در خراسان در جنوب	نهضت جنگل قیام شیخ محمد خیابانی کنل محمدتقی خان پسیان تنگستانی ها
---	--

تسلط انگلستان بر نیروهای نظامی ایران

انگلستان پس از انقلاب سوسیالیستی روسیه در صدد برآمد که نیروی قزاق و قوای نظامی ایران را به اختیار و اداره ی خود در آورد. به بهانه های مختلف از جمله (خطر کمونیسم) حاضر به بیرون بردن قوای نظامی خود از ایران نبود.

فرمانده نیروهای انگلستان در ایران ((ژنرال آیرون ساید)) تعیین شد.

قرارداد ۱۹۱۹ میلادی

در سال ۱۲۹۸ ش و ثوق الدوله به نخست وزیری رسید و دریچه ای تازه برای اجرای سیاست های استعماری انگلستان در ایران گشوده شد. با انجام مذاکرات محرمانه میان و ثوق الدوله و سرپرسی کاکس، قرارداد ۱۹۱۹ م (۱۲۹۸ ش) موسوم به قرارداد ((و ثوق الدوله - کاکس)) منعقد گردید.

محتوای قرارداد ۱۹۱۹ م

موجب شکل گیری سیستم ((تحت الحمایگی)) ایران از سوی دولت انگلیس می شد، زیرا نظارت بر تشکیلات نظامی، مالی و سیاسی ایران، منحصر در اختیار مستشاران انگلیسی قرار می گرفت.

انتشار خبر قرارداد ۱۹۱۹ م باعث مخالفت آزادی خواهان و شخصیت های سیاسی _ مذهبی در ایران شد. و سرانجام با مخالفت مردم و تلاش های آیت الله مدرس و دیگر شخصیت های سیاسی ، اجرای قرارداد و ثوق الدوله متوقف شد.

کودتای ۱۲۹۹ ش

یک سری عوامل باعث شد دولت انگلستان به جای مداخله ی مستقیم در امور داخلی ایران روش مداخله ی غیر مستقیم را در پیش بگیرد.

(۱) شکست انگلستان در اجرای قرارداد ۱۹۱۹ م
(۲) نفرت تاریخی مردم مسلمان ایران از نظام استعماری انگلستان

عاملان کودتای ۱۲۹۹ ش

دولت انگلیس برای اجرای اهداف و برنامه های استعماری خود نیازمند افرادی بود که قادر به اجرای سیاست های مورد نظرش باشند. به این منظور یک فرد سیاسی و یک فرد نظامی را انتخاب کرد. این دو نفر عبارتند از :

(۱) فرد و چهره سیاسی سید ضیاءالدین طباطبایی (مدافع قرارداد ۱۹۱۹ م)

(۲) فرد و چهره نظامی رضاخان میر پنج (فرمانده نیروی قزاق)

چگونگی اجرای کودتای ۱۲۹۹ ش :

در بهمن ۱۲۹۹ ش با حضور آبرون ساید ملاقاتی میان دو عامل کودتا (رضاخان پنچ و سیدضیاء الدین طباطبایی) در قزوین صورت گرفت. در این دیدار، رضاخان پذیرفت که پس از فتح تهران توسط نیروهای قزاق، مقام نخست وزیری به سیدضیاءالدین طباطبایی سپرده شود.

با توجه به این که فرماندهی نیروهای ژاندارم و دیگر محافظان پایتخت قبلا از سوی انگلیسی ها تضمین شده بودند، نیروهای کودتاچی بدون هیچ گونه مقاومت جدی در سوم اسفند شبانه وارد تهران شدند و مناطق حساس پایتخت را به اشغال خود در آوردند.

با تصرف تهران حکومت کودتا مستقر شد و بسیاری از شخصیت‌های سیاسی به دستور سیدضیاءالدین طباطبایی دستگیر و روانه زندان شدند. (از جمله آیت الله مدرس). سید ضیاء چند روز پس از کودتا به حضور احمدشاه رفت و رسماً کابینه خود را تشکیل داد.

سید ضیاء الدین طباطبایی به قصد منحرف ساختن افکار عمومی ، با تبلیغات فراوان، قرارداد ۱۹۱۹م را که به همت افرادی چون آیت الله مدرس عملاً متروک مانده بود، لغو کرد، تا برای سرپوش نهادن بر نقش انگلستان در کودتا، دولت خود را کابینه ای ملی و ضد انگلیسی نشان دهد.

مشکلات و عوامل سقوط کابینه سیدضیاءالدین طباطبایی (کابینه سیاه یا کابینه صد روزه) :

- ۱) ظاهرسازی های سیدضیاء و تندروی های او موجی از مخالفت را علیه وی برانگیخت.
- ۲) خودسری های رضاخان سردار سپه در اختصاص درآمد شهرداری و اداره های مالی به نفع قزاق های زیر فرمانش
- ۳) بروز اختلاف و جنگ میان سیدضیاء و رضاخان ، سیدضیاء را وادار کرد که وزارت جنگ را به او واگذار کند.

دولت انگلستان که از اختلاف میان سید ضیاءالدین و رضاخان آگاه بود، تصمیم گرفت که از رضاخان حمایت کند.

به گفته ی مورخان ، رضاخان از استعدادی خارق العاده و برتر از دیگران برخوردار نبود، اما به خاطر روحیه ی استبدادی و نظامی گری اش، در مقایسه با رجال هم عصر خود برجستگی هایی داشت که او را در رسیدن به اهدافش یاری می کرد.

نمونه سوالات درس هفتم

۱) شیخ محمدخیابانی در شهر تبریز بر علیه نفوذ انگلستان قیام کرد. صحیح غلط

۲) نماینده ایران در قرارداد ۱۹۱۹م سید ضیاء الدین طباطبایی بود. صحیح غلط

۳) دو عامل اصلی کودتای ۱۲۹۹ ش را نام ببرید؟

۴) ماهیت قرارداد ۱۹۱۹م ایران و انگلیس چه بود؟

۵) کابینه سیدضیاءالدین طباطبایی با چه مشکلاتی مواجه بود؟

۶) چه عواملی باعث شد انگلستان در ایران دست به سیاست مداخله‌ی غیر مستقیم بزند؟

با آرزوی موفقیت

برای دریافت کامل جزوه و نمونه سوالات امتحانی آن به کانال تخصصی "تاریخ من" @tarikhe3
مراجعه نمایید

